

4me ANNÉE.

N° 9-10. 1926.

STUDENSKYJ VISNYK

PUBLIÉ PAR L'UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDIANTS D'UKRAÏNE

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

РІЧНИК IV. ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ Ч. 9-10. 1926.

Зміст.

Перший Український Науковий Зїзд у Празі. <i>Редакція</i>	1
<i>О. І. Бочковський</i> . Паневропеїзм	2
<i>Л. В.</i> Перед черговим зїздом ЦЕСУС'а	5
<i>В. О.</i> Ми й чужинне студентство	7
<i>П. Кожевників</i> . Празька конференція СІЕ	15
<i>С. Нижанківський</i> . Конференція Міжн. Студ. Помочі	23
<i>П. Коленський</i> . Студенти-чужинці в Подєбрадах	29
<i>В. Мартинець</i> . Критичні уваги до «Листів» В. Липинського	31
<i>О. Лотоцький</i> . Пекучі питання	37
<i>І. Калинович</i> . Погром чи самооборона	42
<i>М. Єремїв</i> . VIII сокільський здвиг	44
<i>М. З.</i> Українські пластуни в Ч.С.Р.	46
<i>В. З.</i> Памяти Ст. Колядинського	48
З життя українського студентства	30
Цесус	52
З життя чужоземного студентства	53
Хроніка	54
<i>Киянин</i> . Літературний блокнот.	58
Бібліографія	59
Дм. Донцов. Націоналізм. — <i>В. Мартинець</i> .; А. Ковалівський. З історії української критики. — <i>Киянин</i> ; Jan Machal. Slovanské literatury. — <i>Л. Луців</i> .	

Оголошення.

Помешкання Редакції та адміністрації:

Praha-Smíchov, ul. Pavla Švandy ze Semčie č. 11.

Поштова адреса:

Praha, hlavní pošta, přihrádka č. 411, «Studenskyj Visnyk».

Гроші посилати на адресу:

Praha, Živnostenská banka, «CESUS» («Stud. Visnyk»).

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

(STUDENSKYJ VISNYK)

видає Центральний Союз Українського Студентства („ЦЕСУС“)

Річник IV. Вересень-Жовтень, 1926. Прага. Ч. 9-10.

Перший Український Науковий Зїзд у Празі.

Між 3 а 7 жовтня ц.р. має відбутися у Празі «Перший Український Науковий Зїзд», заїніційований Українським Академічним Товариством.

Не маємо на увазі переповідати тут того, як із поневоленням нашого народу занепала була також українська наука, як рівнож і тих усіх перешкод та несприяючих обставин, які доводилося побоювати чи зносити на протязі останніх десятиліть нашим ученим підчас відновлювання нашої науки. Сьогодні вона вже промостила собі шлях, одначе до нормального її розвитку мабуть ще далеко.

Попадаючи з одного роду поневолення під друге й будучи постійно змушена боротись у першій мірі за право на життя, не маєтья можливости присвятити всього того, що є конечне для нормального розвитку рідньої культури та науки.

Колиж отут на еміграції завдяки сяк-так сприяючим обставинам праці, наші вчені на протязі шістьох років працювали постійно над розвитком рідньої науки, то самозрозуміло, що вже прийшов час зробити також підсумок своєї праці, підрахунок нових сил що прибули до праці, а також дати відчит перед своїм народом за цей довгий час сидіння на еміграції.

Приглядаючися тій праці мимоволі нагадуються слова Івана Франка, який на своїому 35-літньому ювілеї сказав про себе таке: «я був мулярем, який ставив не тільки цілі цегли на будову дому, але також заповняв всі дрібні прогалини в мурі». Це робив Франко на полі нашої літератури, а наші вчені робили те саме тут на еміграції на полі рідньої культури й науки. Багато тут побудовано цілком нового, багато закінчено, доповнено через поширення та поглиблення, а також і багато нового започатковано. Цєю великою працею не лише дано міцне підложення під будову нашого ріднього храму науки, не лише здобуто вже признання чужини, але вже навіть зроблене велике нап'ямлення до рівнобїжності на цьому полі з чужиною та надано сильний гін для дальнішого розвитку.

Безперечно, цей Перший Науковий Зїзд має своє поважне значіння як для української науки й культури, так і для цілої нашої визвольної справи, й дійсно гідне подиву та наслідкування є ота завзятість та витревалість, що служила ініціаторам цього

зїзду підчас поборювання нечислених і тяжких перешкод, що зустрічали вони на шляху реалізації своєї думки. Тут спільними силами без поділу на Наддніпрянців, Галичан, Буковинців, Кубанців і н. ведено працю, яка служити має цілому нашому народові. Цєю спільною працею затираються колишні і сучасні примусові поділи, а росте й міцніє єдність цілого народу, що принесе йому велику поміч у змаганні за волю.

Шкода тільки, що не буде на Зїзді тих наших учених, які під цю пору перебувають на Східних Землях нашої Батьківщини; одначе здобута тут на чужині праця, що буде продемонстрована на цьому Зїзді, хай послужить їм моральною підтримкою, хай зміцнить їхні підпавші сили до дальнішої праці серед тих так тяжких обставин.

Українське студентство радіє, що думка скликання Українського Наукового Зїзду, яку воно активно й чи не перше свого часу підносило на сторінках своєї преси, реалізується й у цей великий день, — день відчинення Зїзду українське студентство шле шановним учасникам цього Зїзду свій щирий студенський привіт і побажання найкращих успіхів.

Редакція.

О. І. Бочковський.

Паневропеїзм.

(Із приводу I паневропейського Конгресу)

Від 3 до 6 жовтня в Відні відбудеться I паневропейський Конгрес, що безперечно буде величезною маніфестацією міжнароднього пацифізму та світового гуманітаризму.

В офіційній програмі його читаємо таку *profession de foi*, рівночасно й заклик до всіх хто мріє про краще співжиття європейських народів, хто хотів би, щоб страшенна кривава лекція 1914—18 р.р. не пройшла для Європи даремно та безвслідно.

«Перший паневропейський Конгрес є першим проявом європейської єдності. Він відкриває нову сторінку європейської історії: боротьби за об'єднання континенту. Паневропейський конгрес буде *конгресом народів* а не урядів; тут розходиться не про окремі інтереси, але про вибудування єдиної, сильної та мирної Європи.

Всі, хто хочуть виявити це переконання

Всі, для кого Європа більш ніж порожнє слово,

Всі, хто хоче врятувати Європу шляхом об'єднання,

Є вітані як члени цього конгресу!»

Ось в коротеньких словах політично-культурне credo паневропеїзму, що активно виступає на арені європейського громадського життя.

Рух цей молодий. Пророком, батьком і захопленим пропагатором його є відомий європейський пацифіст — *гр. Куденгове-Кол-*

лерджи, що 1923 р. випустив програмову свою працю «Паневропа», в якій переконуюче й дуже плястично зясував філософію та ідеологію паневропеїзму.

На іншому місці я докладніше зясовую провідні думки цього твору, отже й паневропеїзму, як засобу захистити Європу перед неминучим занепадом у наслідок зруйнування війною, головню під економічним оглядом.

Про занепад чи сумерк Європи останніми часами багато говорить та пишеться. Шпенглерівський «Untergang des Abendlandes» став майже*) модним гаслом. Ідеолог «Паневропи» не вірить однак в цей, мовляв, фаталістично-біологічний занепад Європи. Він просто констатує економічне її вичерпання у звязку з післявовною розрухою й політичнодержавною атомізацією.

Попри соціяльну проблему, що підриває стару Еврџу, Куденгове-Каллерджи добачає ще инше невідкладне питання: *европейське*.

Європа в небезпеці — алярмує він і то із двох боків: «*Росія хоче її здобути, Америка купити*».

Є можливий порятунок? Є. Де, та в чім? В *паневропеїзмі*, конкретно в злученню Європи вобеднаний політично-господарський доцільний союз (Zweckverband).

Та це утопія — закине суто реальна політика. Так — відповідає автор «Паневропи», слушно додаючи, що «всесвітня історія твориться... ланцюгом несподіванок і здійснених утопій».

Європа була колись політичним центром світа. Але тепер «світ еманципується від Європи», відштовхуючи її з середини на свою периферію. Англія починає бути паневропейським світом для себе. Азія — саме заманіфестувала свій паназіятський програм. Америка віддавна має свій панамериканський рух, за зразком якого до певної міри Куденгове моделював свій паневропейський програм.

Версаль — політично дав де-які плюси, але економічно означає очевидний регрес у добі явних господарсько-концентраційних прямувань.

Війна це поганий і зовсім непевний метод до відновлення «нової» Європи. Лише шляхом миру можемо її дійсно відродити та оновити. Або всеєвропейський, а може і світовий мир, або світова війна та загибель Європи — такий діагноз Куденгове.

Пацифізм в ієдології паневропеїзму, не є таким чином лише етичним постулятом, але домаганням реально-політичного характеру, мовляв, категоричною потребою здорового розуму. «Якщо не розум, то необхідність створить Паневропу» — каже Куденгове. Паневропеїзм кладе далі в основу своєї ієдології *націю*, як політично-творчий чинник замість *держави*, як це робиться здебільшого досі.

Нація, це спільнота, це щось органічного та суцільного, повне життя, чого не можна обмежувати чи гальмувати жадними полі-

*) Див. мою статтю «Паневропа» в «Українському Житті» ч. 8.

тичними чи якимись іншими кордонами. Нація мусить бути відділена від держави так само, як церква. Національний сучасний фанатизм можемо лікувати так само шляхом толеранції, як цією дорогою свого часу поборювалася релігійна завзятість. Сучасні політично-національні кордони далекі від ідеалу, але зміна їх мілітарними заходами не приведе до нічого, бо «й погані кордони кращі за побідну війну».

Лише в межах об'єднаної Паневропи не буде поневолених народів та пекучих справ національних меншостей і в кожному разі всі народи в ней «більше виграють ніж програють».

Крім пацифізму й національного еґоїзму паневропеїзм у своєму «сredo» має ще один догматичний канон-віру в *політичну демократію* й тому рішуче є проти кожного абсолютизма зліва чи зправа. Така в загальних рисах ідеологія паневропейського руху. Він має, розуміється — і практичний свій програм, себто визначений шлях — до здійснення, або краще кажучи — *здійснювання* Паневропи до речі зовсім не утопійний і дуже реальний.

Але про це краще будемо говорити після віденського конгресу, де цьому питанню буде присвячена велика увага.

Тут на прикінці лише кілька слів *про становище України до Паневропи*.

Вже з чисто ідеологічних міркувань воно, на мою думку, мусить бути прихильне та навіть активне. Паневропеїзм це єдина громадсько-політична течія, що дійсно визнає народи, а не уряди. Ясно, що всі недержавні народи мають бути його прихильниками.

Паневропа виключає Московщину зі своєї політичної мети, вважаючи її традиційно протидемократичним чинником. Україна-ж традиційно, хоч часто й підсвідомо була та є демократичним елементом. Географічно зв'язана зі Сходом, вона культурно віддавна тяжила до Заходу. Коли тепер Росія має тенденцію перетворитися в Евразію, Україна природньо мусить увійти в Паневропу, творючи натуральний її авангард на східній периферії.

Отже не від *Португалії* до *Польщі*, як первісно проєктував Куденгове, має простягатися Паневропа, але від *Португалії* до *України* має бути територіяльний її політичний діаметр.

Український загаль мало ще знайомий із паневропейським рухом і прямуваннями. Саме повстає доперва перша українська паневропейська організація в Подєбрадах. Між тим під прапором паневропеїзму гуртуються вже найкращі культурні й моральні сили сучасної Європи.

I-ий паневропейський конгрес обіцяє бути величавим проявом всеєвропейської еліти.

Хочеться вірити, що й серед українського загалу паневропеїзм знайде захоплення та активних прихильників і що на II-му майбутньому паневропейському конгресі Україна буде вже належно й відповідно представлена.

Л. В.

Перед черговим з'їздом ЦЕСУС-а

На 30-е жовтня ц. р. скликає управа ЦЕСУС-а черговий четвертий з'їзд українського студентства, що об'єднано через свої місцеві організації в Центральному Союзі. На цей день мають зібратися до Праги представники більшості українських студенських громад, що на еміграції перебувають і представники краєвого студентства.

І цей, як і попередні з'їзди скликаємо поки що не на своїй землі і в тих же надзвичайних умовах, обтяжені емігранськими злиднями й матеріальною скрутою, тяжкою невідрадною проблемою про дальше наше існування. Станемо на з'їзді перед пройденим за ще один рік шляхом, перед переведеною роботою, яку зазначать і подадуть у своїх звітах члени Управи ЦЕСУС-а, станемо перед здоровою, конечною критикою цієї роботи з боку членів з'їзду й перед певними думками й висновками щодо дальшої праці ЦЕСУС-а.

І в цьому останньому чи не випаді на долю четвертого з'їзду найтрудніша задача, бо питання, що маємо розв'язувати — складні скомпліковані й сягають далі за межі суто академічні.

*

З часу третого з'їзду, що відбувся у Пшибрамі, ми мали поважний перебіг у нашій діяльності. Обраний на цьому з'їзді президент ЦЕСУС-а т. Масюкевич зрезигнував зі свого становища й Управа ЦЕСУС-а, щоби зарадити такій кризі, примушена була скликати в падолисті м. р. надзвичайну конференцію Союзу. Конференція обрала новий склад Управи й на цьому майже обмежила свою роль.

Що обставини, які відбилися на уступленні б. президента ЦЕСУС-а були не тільки особистого характеру, пришлось відчути й під час самої конференції й пізніш у тягу праці теперішньої Управи ЦЕСУС-а. Почасти до того спричинилась і сама Управа ЦЕСУС-а, що зважала головно на зовнішній, так би мовити, репрезентаційний бік своєї діяльності, не пильнуючи того ідеологічного процесу, що відбувався в рядах самого студентства й так чи инак ламав його єдиний фронт, його навіть академічну цілість. (На ідеологічну невизначеність діяльності Управи ЦЕСУС-а вказувала більшість делегатів Конференції).

А був той процес небезпечний. Передовсім то був занепад активності нашого студентства й, як це потім означилось, — момент *переломовий*. Суто академічні позиції, ідеологічна неутральність, апологія абсолютної військової викональності, однак заложеної не на особистій свідомості, а на інтенціях «кобилки», виявили свою *невистарчальність*. Навязувалась неминучість перейти на інші позиції, конечність себе більш виразно означити, глибше й індивідуально продумати своє становище, свій обов'язок і своє відношення до ряду проблем, що їх ставив біг подій.

Цей процес мав дві інтенції: негативну й позитивну. Перша — характеристична тою хоробливою й загостреною дискусією, що вивязалась на тему про поворотчанство. У свій час ми уділили для неї багато місця й уваги. Згадуємо її тому, що мала вона шкідливий вплив і чи не найбільше спричинилась до тої дезорієнтації, що опанувала тоді найменш тривалі ряди нашого студентства. Треба її згадати ще й тому, що витратили ми на боротьбу з нею чимало нашої енергії й на сторінках нашого журналу, спеціальними докладами на місцях і активним листуванням, що відібрало від теперішньої Управи ЦЕСУС-а на де-який час цілу її увагу. Тепер можемо сказати, що ми перейшли над цим моментом розгублености, хвилевої екстремности, нервового, напруженого шукання виходу з емігранського тупого кута, що він заступлений новими інтересами, які складають сьогоденішню сторінку нашого емігранського побуту й собою знаменують позитивну інтенцію. Реально ця інтенція проступає, як ідеологічна диференціяція студентства, як зріст його політично-національної свідомости та активности, як тенденція заступити чисто академічні, професійні форми своєї організованости формами політично громадськими, а то й суто партійними, довершити своє виховання не тільки, як фаховця, а й як громадського та державного робітника своєї нації. Цей природній етап у процесі виховання нашого студентства на еміграції в державнотворчу, національну інтелігенцію мав неминуче прийти особливо для тих, які подужали переломовий момент і станули на своїх національно-державних позиціях твердо й непримиримо, що звязали свої особисті завдання й цілі з цілями свого поневоленого народу. І оскільки ще недавно переважаюча більшість студентських громад навіть ціною занедбання своїх безпосередніх національних обовязків ревниво уникала всякої політики й так само оберегала суто академічну форму своїх організацій, остільки нині спостерігаємо навпаки виразну тенденцію перейти до більш змістовної, так би мовити, ідеологічної організації своїх сил (прикл: «СУСОНД»).

Перед проблемою такої організації нашого студентства нині на еміграції неминуче стане й четвертий з'їзд ЦЕСУС-а. І не тільки на еміграції, а й у краю є це одинока форма організації студентських сил, національно чинна й корисна.

Над цією проблемою очевидячки затримається четвертий з'їзд найдовше, бо від того, як вона буде розвязана залежить на нашу думку, дальша роля і значіння у студентському русі його Централі. Залишиться ЦЕСУС на своїх старих позиціях (організаційно) — буде він обертатися все більше в фікцію, остаточно втрапить свій авторитет і вартість, підупадаючи випадковим впливам. Найде четвертий з'їзд у собі рішучости зреорганізувати ЦЕСУС відповідно останній інтенції — відиграє ЦЕСУС у національно-державному русі нашому поважну й чинну ролю.

Конкретно ми покищо не подаємо тут нашого проєкту реорганізації ЦЕСУС-а. Це буде зроблено у спеціальному докладі.

Цією короткою заміткою ми хотіли лише звернути увагу на те питання, яке на нашу думку мало би бути головним питанням з'язду поруч інших, звичайних і від котрого залежатиме майбутнє ЦЕСУС-а.

В. О.

Ми й чужинне студентство.

Міжнародній студентський рух не був перед війною такий силь- як це бачимо сьогодні. Існували тільки «Corda Fratres» та «Світова Федерація Християнського Студентства». Щойно по світовій війні набрав міжнародній студентський рух більшого розмаху. На місце «Corda Fratres», що побудована була на національному принципі, приходить Міжнародня Студентська Конфедерація (С.І.Е.), засно- вується Європейський Допомоговий Фонд, повстає міжнародній студентський інтернаціонал католицького студентства «Рах Рома- па», даліше різні інші угруповання, як союз студенток, студен- ська федерація для Ліги Націй і т. п.

Перед великою війною українське студентство не брало участі в міжнародньому студентському русі, а жило своїм сепаратним жит- тям під московським та австрійським заборами. Однак, коли по розпаді Австро-Угорщини та революції в Росії український рух набрав великого розмаху й повстала українська національна дер- жава, то тоді також і українське студентство заворушилося. Після невдачі визвольних змагань українського народу тисячі україн- ських студентів покинули свою батьківщину й розпоршилися по цілому світі, особливо по різних країнах Європи. На еміграції українське студентство створює свою власну централю і приступує до активної співпраці з чужинним студентством.

Тепер перехожу до двох головних міжнародніх студентських формацій, із якими українському студентові доводилось за останні роки бути в постійнім контакті; хочу торкнутися загально того характеру, який носила ця співпраця в різних її стадіях.

Коли говоримо про участь українського студентства в міжна- родньому студентському русі, то треба тут розуміти тільки україн- ське студентство, що зорганізоване у своїй централі «Цесус»-і. Студентство Радянської України зі зрозумілих причин не виступав на міжнародньому форумі, а деякі «опозиціоністи», що звернули свої очі на схід, крім оплюгавлення імени українського студента перед чужинцями, нічого досі не зробили й не думають робити.

Чому український студент виступив на міжнародній форум, це зрозуміло, — щоби боронити свої національно-студентські ін- тереси.

Хоч може наші завдання до деякої міри різняться від завдань студентства державних націй, всетаки річево ми прагнемо до тієї самої мети, що й інші студенти. Однак в перших роках нашої діяльності з чужинними студентами пропаганда визвольних зма-

гань української нації була головною нашою задачею. Инакше воно й не може бути. Коли хтось із тобою хоче працювати, то він мусить знати, з ким має справу. Треба було нам, отже, зпочатку працювати в вузько-національним характері, треба було поставити Україну та українське питання, як реальний факт, із яким мусить члелитися чужинець. В цім моменті якраз спочиває національна місія українського студента на міжнародньому форумі.

І то не тільки на студенському! Відомо ж, що український студент зустрічався на міжнародніх конференціях та при інших нагодах із ученими та державними мужами різних країв, яких інформував про вагу нашого питання. Як приклад наведу хоч-би професора славистики п. Вейка на лейденськім університеті (Голландія), що тільки за почином української делегації в Ельмав написав до чужинної преси звіт про українське високе шкільництво. Не згадую ріжні славянські інститути в Європі, що публікували матеріали про Україну й т. д. Відомий політичний діяч Швайцарії Мотта (предсідник 4 зібрання Союзу Народів) мав нагоду 1925 р. пізнати українську делегацію в Женеві; члени данського правителства того самого року в Копенгазі інформувалися про нашу батьківщину в нашої делегації і т. д. Це є громадянський бік праці українського студента між чужинцями, на який пересічний європейський студент не мусить думати, бо він має вже все готово.

Таку саму працю треба було зробити й відносно чужинного товариша. Труднощів та перешкод було багато, бо наші історичні противники не цереставали кидати болото на українського студента. Однак ту працю вдалося зробити. Європейський студент при звичаївся до факту існування України та українського студента. Ми, так би мовити, заняли свої певні позиції на міжнародньому форумі. Це була перша стадія нашої співпраці.

Друга стадія розпочалася шуканням шляхів, якими нам прийдеться йти. Треба було розглядатися за приятелями та шукати тісніших звязків із студентами поодиноких країв, і рівночасно відбивати напади наших противників, що особливо рясно сипалися в цім періоді. Українського студента виставлювано як на пів-дикуна, некультурного чоловіка, що звик герцювати на диких конях по степах своєї країни, палити та різати, а коли його припруть до стіни, тільки плакати. Приклади: підчас будапештенської конференції голова польської делегації Рембелінські не хотів пустити української делегації на варшавський конгрес, мотивуючи це перед Англіїцями-посередниками, що український студент, це небезпечне сотворіння, від якого треба мати певні гарантії. Хто знає, чи український делегат не несе з собою бомбу (*ipsissima verba* польського делегата!). В Варшаві розмовляв один швайцарський делегат із українським студентом і заявив йому між иншим таке: «Я маю зовсім инше поняття про українського студента, ніж мені про це говорили. Кажали, що український студент не вміє працювати систематично, не цікавиться науковою працею, тільки вічно бється, його волочать по тюрмах, тощо. Пізнавши українських студентів на варшавськім конгресі, я набрав протилежної думки.

Було кілька таких характеристичних випадків, що вказують на ту нечесну зброю, з якою проти нас воювали.»

Коли генеральний наступ наших усіх історичних ворогів при підтримці «своїх» у Варшаві не вдався, залишили наші воріженьки спільну боротьбу. Тільки москалі, як ті середньовічні трубадури, носилися все із протестами, тому ще й у Копенгазі надіслали свій куріоз до СІЕ, що зараз укинено до коша.

Коли настала відносна тиша, український студент увзявся до праці в міжнародньому студенському машатбі. В Женеві та Копенгазі (1924) його покликано до відділів спеціальних комісій, де вирішувано міжнародні студенські проблеми. Характеристично, що в Копенгазі покликано до вирішування емігранського питання (Нансенові паспорти) таку комісію: Франція, Україна та Південна Африка, москаль був тільки з дорадчим голосом. Цю справу порушував у Празі знов Українець у присутности представника Ліги Націй, при чім його підтримували Англійці та Бельгійці. Москаля прикликано пізніше. Після цього прийшов міжнародній студенський конкурс. Українцеві признає комісія нагороду. Не дивлячись на великий спротив Москалів, які просто аж грозили Українцям щоб не підпирали Білорусинів, білоруське студентство при активній підтримці Українців приймають одностайно до Міжнародньої Студенської Конфедерації. В кінці числені делегації відвідують українське студентство в Подебрадах.

Все це є факти, що свідчать, що український студент став продуктивним і рівновартим чинником у міжнародній студенській родині. Тут і тактика наших «приятелів» уже змінюється. Вони від протестів переходять до гратуляцій та удають навіть, що дуже радо бы з нами співпрацювали. Так напр. у Празі приступає голова московської делегації до українського делегата й заявляє: «Поздравляю Вас, Вы хорошо работаете». Але потім додає: «Все-таки Вы долго еще должны работать, чтобы Украина была так известной в мире как Россия.» Поляк, знов хоче нас упевнити, що ми культурний нарід, хоч наша нова культура перебуває у стадії своїх перших початків. Щоб спасти нашу культуру, радить він завести латинку, й тим відгородити Україну від некультурного Сходу Європи, сам приобіцює, що незадовго пічне учитися по українськи і т. д. Все це є прийоми, які робиться із причин нам дуже добре зрозумілих. Вони числяться з опінією студенського світа й вибрали нову тактику, чекаючи нової нагоди, щоб нам пошкодити.

Оскільки приходиться говорити конкретно про нашу співпрацю з чужинним студентством, то треба мати на увазі в першій мірі «СІЕ» та Міжнародню Студенську Поміч.

Міжнародня Студенська Конфедерація являється однією статутною міжнародньою студенською організацією, що виборола собі вже досить поважне місце між студентами цілого світа. Побудована вона на державному принципі, виходячи з того заложення, що на заході Європи, де її зорганізовано, нація й держава, це одне й те саме поняття. Цим протиставить себе «СІЕ» передвосній

своїй предтечі «Corda Fratres», що була побудована на національ-
німу принципі. Якось несмачно робиться, коли читаєш після
празької конференції в часописі похвалу «СІЕ» славянської деле-
гації якраз через прийняття цього державного принципу. Та-ж
якраз ці самі славяне побивалися перед війною за національний
принцип у «Corda Fratres». Але вони тоді не мали своєї національ-
ної держави. Й це тим більше дивно, що деякі делегації великих
державних народів абсолютно не обстоюють державний принцип.
Боротьба в «СІЕ» через цей державний принцип не припинюється
від самого її заснування тай не знати, коли вона скінчиться.

Українське студентство вступило до «СІЕ», як вільний член
1921 р. передбачаючи затягну боротьбу в «СІЕ» за національний
принцип і не хочучи залишитися по за рямцями зорганізованого
студенського руху на неозначений час.

Вступивши до «СІЕ» українське студентство набуло свого рода
горожанство в міжнароднім студенськiм світі. Наша сварка з
Москалями та Поляками перейшла на міжнародній форум і нею
нераз мусіла займатися «СІЕ»; не можна сказати, щоб вона вирі-
шувала ці сварки не в нашу користь. І так на протести Москалів,
що «нет, не было и быть не может», вона не звернула кілька разів
уваги й тим признала нам слушність нашої справи. Домагання
Румунів та Поляків у Варшаві відносно ревізії нашого членства
в «СІЕ» хвилювало цілий варшавський конгрес побіч німецького
питання, про що писала і швейцарська та инша студенська преса.
Одначе й тут український студент вийшов побідником.

Нераз говорилося, що «СІЕ» не порушує питання високих
шкіл у Львові, не протестує проти окупації України й т. д. й т. д.
Хотів отже український студент, щоб «СІЕ» стала адвокатом Укра-
їни та українського студентства без застереження, инакше нема
що українському студентові шукати в «СІЕ». При цiм не здає собі
такий товариш із того справи, що «СІЕ», це конгломерат студен-
ства різних націй і тому вона має побіч українського питання ба-
гато инших скомплікованих та спірних міжнародніх питань.
Українське питання є може найменшим питанням середи инших
ріжних проблем «СІЕ». При цiм хочу вказати, як приклад, що
навіть самі основники «СІЕ» Французи, Румуни та Югославяне
заявили свій виступ із «СІЕ» на варшавськiм конгресі через рі-
шення, з якими вони не хотіли годитися й що з цієї причини прийшло
між Англіяцями та Французами з одної сторони а Поляками, Ру-
мунами та Югославянами із другої сторони до неприємних сцен.
Дальше німецьке питання, справа співпраці американського та
азійського студентства з «СІЕ» і т. д. Все це є проблеми, що хвилю-
ють «СІЕ» на кожній конференції та абсорбують її працю. Україн-
ському студентові треба вміти використати дану конюнктуру для
свої справи, а ніколи не можна жадати а ргіогі від «СІЕ», щоб
вона занималася українсько-польським чи українсько-москов-
ським спорами кожного року.

Як другий інтересний момент у нашій співпраці з «СІЕ», це
те, що літом минулого року надрукувала була «СІЕ» у своїм бю-

летені відомости про переслідування українського студентства Поляками та Румунами, коли це вона ніколи не робить н. пр. відносно болгарського чи якого іншого студентства, які також не в дуже рожевих обставинах знаходяться. І ті вісти читаємо на сторінках преси «СІЕ», коли її президентом є Поляк.

Ще один момент, на який нам треба звернути увагу в «СІЕ». А це є славянське студентство. Як не сумно ствердити, але це факт, що найтяжче нам працювати зі славянським студентством і коли маємо очікувати удари на міжнародньому форумі то тільки від нього. Воно ще не вилікувалось від московського фальшивого панславізму й боїться самої назви України, як чорт кадила. Тому жадні конференції з ними, як рівний із рівним, навіть тепер, коли ми загально признані, як продуктивний елемент у міжнароднім студенським світі, ще не можливі.

Однак на фоні «СІЕ» багато дещо далось зробити. Славянському студентові не могла не кинутися в очі та велика активність, яку проявляє український студент не тільки на міжнародньому форумі, але також і на внутрішнім. Візьмим хоч би н пр. щорічні календарі «СІЕ», де поміщено інформації про нашу централю, її числену пресу, ідальні, кооперативи то-що. Також і що до числа не є наша централю останньою в міжнародній студенській сімі. Вкінці ці признання для праці українського студентства на пленумах та комісіях і міжнародніх конференцій, як це мало місце недавно у Празі, де українського студента поставлено на перше місце що до акуратности й викональности у співпраці за минулий шкільний рік, — все це не могло не заставляти славянського студента подумати ближче над українським питанням та трохи змінити свої погляди про нього. До того особисті зносити та знайомство українського студента зі своїм славянським колегою (маю тут на увазі передовсім балканських Славян) також грали не аби яку ролю у взаїмнім пізнанню себе. Все це заставило славянського студента змінити свої «віхи» відносно українського питання. Зараз можемо бачити, як ці Славяне зачинають помалу переорієнтовуватися щодо нашої справи.

Однак вся ця позірна тишина та всі наші успіхи в «СІЕ», не повинні нас заколисати. Можуть, а то й повинні прийти свіжі атаки на нашу централю, базуючись на зміненім політичнім положенню наших земель. Вже три роки носяться з такими планами все таки наші славянські сусіди. Ми приготовані на все. Преще я вже мав нагоду говорити із членами Віділу «СІЕ». Працювати хочемо з «СІЕ», але доти, доки наша національна честь та гідність не порушена. Коли би вказуючи на статуту та на політичне положення наших земель в даний мент, «СІЕ» мало заняти інше становище супроти Цесус-а ніж до тепер, то нам певно тяжко би було співпрацювати з «СІЕ» й на далі. Ми все таки мали би спромогу працювати поза «СІЕ», були би нам навіть в дечім розв'язані руки, бо до тепер все таки ми в нашій праці на міжнародньому студенському форумі зв'язані своєю членською карністю в «СІЕ». Вийти з «СІЕ» не думаємо й віримо, що і «СІЕ» задержиться над

чим, як це вона вже робила й у Варшаві, чи слухати наших ворогів чи продовжувати ту продуктивну співпрацю з українським студентом.

Друга міжнародня студенська формація, з якою українському студентові доводиться від кількох літ працювати, — це Міжнародня Студенська Поміч (бувчий Європейський Допомоговий Фонд). Ця організація трохи відмінна від «СІЕ». Не має вона ані своїх власних статутів, ані не називає себе навіть організацією, тільки «діяльністю» (activity). С початку, як Європейський Допомоговий Фонд, мала вона допомогати студентам різних націй, особливо емігрантам, матеріально. Вже тоді приняла вона була гасло: «*Ut omnes unum sint*», який забарвила християнським ідеалом братолюбства. Перед ведуть тут Американці, що головню й фінансують цю інституцію. До цієї організації пригорнулися Німці, які шукають собі рекомпензати за «СІЕ», з якою вони не можуть працювати як слід. Підчас міжнародніх конференцій сходяться «батьки» та «діти». Кожна делегація старається когось притягнути зі своїх «батьків». І так Москалі завше брали своїх професорів, учених; Німці учених та державних мужів (н. пр. бувшого канцлера Німеччини Міхаеліса та філософа Міллера в Ельмаві) і т. д. Тільки Українці ніколи не мали на цих конференціях своїх старших громадян. Екзекутивний Комітет (Виділ) не вибирається, як це бачимо в «СІЕ» або в інших міжнародніх організаціях, а призначається з гори Світовою Федерацією Християнського Студентства. На самій конференції спершу читають лекції «батьки» про міжнародній мир та співпрацю між народами, про Лігу Націй і т. д. По таких лекціях приходять праця в комісіях, а відтак пленум, де «батьки» тільки приглядаються а «діти» виносять резолюції.

Присутність Американців та їх патронвання над цією організацією відбивається також і, так би мовити, в русофільським напрямку, хоч це можна твердити тільки відносно. Американці не бажають собі дальшого розчленовання Європи. Нераз мені скажилися Американці, що в Європі що кілометр, то кордон і треба вставати з поїзду до ревізії майже кожної години. Не так то в Америці. Там сядеш до люксового потягу, в яким все мається включно до кіна й ідеш цілими днями до Сан Франциска без жадних перешкод. Американець кладе головну вагу на економічну сторінку й не хоче розуміти національних конфліктів. Тому й комплектування цієї організації переводилося найбільше після принципу економічного.

Спочатку була скерована діяльність її переважно на матеріальну сторінку: як зібрати гроші й їх розділити між бідне студентство. Клич «*Ut omnes unum sint*» мав безперечно велике значіння й в ім'я його збиралася й видавалася студентам допомога. Однак пізніше матеріальна допомога ослабла, а головну увагу звернено на духову місію серед студентства світа. Притягнуто силу представників чужинного студентства, до Кореанців та Негрів включно. Та тут повсталася инша трудність. Не було добре виробленої ідеоло-

гії, яку треба було представити заступникам чужинного студентства з усіх континентів. До того організація вже в Ельмаві ставила питання, чи мається її ліквідувати чи ні. Вся ця неясність довела до того, що п. Конрад Гофман, душа цілої організації й постійний передсідник усіх конференцій, які Поміч уряджувала, пише у своїм останнім циркулярі до делегатів карловецької конференції, між иншим таке: Much the constructive work we have planned to do was not accomplished. We did not reach the high level characteristic of some of our previous conferences. (Багато конструктивної праці яку ми задумали зробити, не доведено до кінця. Ми не осягнули того високого рівня, який так характеристичний для деяких із наших попередніх конференцій).

Українське студентство брало участь на всіх конференціях Європейського Допомогового Фонду та Міжнародної Помочі, на яких прийнято багато резолюцій у користь українського студентства, хоч може тільки й декларативного характеру. Помимо специфічної атмосфери в цій організації, яку здавалося повинні використати Москалі проти нас, нам тут яскравіше доводилося маніфестувати свою окремішність від Москалів при всяких нагодах, чим це було в «СІЕ», де Москалі не мають такого впливу та звязків, як Українці. На першій конференції в Турнові (1922) прийшло до польсько-українського конфлікту, яким мусів зайнятися пленум конференції. Бесідники виступили гостро проти «бурителів» духа конференції. Була це справа українських високих шкіл у Львові. Предсідник конференції Гофман заявив після гострої та неприємної дискусії, що тут завинили Поляки, а не Українці. Так само в Ельмаві перейшли резолюції в користь українського студентства проти волі Поляків та Румунів (у справі допомоги українському студентству на Західних землях України, резолюція 7), по чім настигла між Румунами та Поляками через це сварка.

Хочу порушити один момент, який веде часто до непорозумінь на конференціях Помочі. Ця організація влаштовує часто-густо вистави, укращує локалі, де відбуваються конференції різного рода відзнаками та прапорами і т. д. Прапори різних великих держав знаходяться всюди, маленькі держави або їх замовляють самі або їм навіть це робить Поміч. Одначе й тут стаються иноді «дрібниці», що нераз потягають за собою досить неприємної сутички між поодинокими делегаціями та Екзекутивою Помочі. Минулого року не вивішали н. пр. чеський прапор в Женеві, тому це викликало обурення в чеській делегації, цього року та сама історія з нами в Карлівцях. Справа з Чехами дійшла навіть так далеко, що вони взагалі не їхали до Карлівців, через що вивязалася була пресова полеміка між Поміччю та чеським студентством. Легковаження національного питання довело в Ельмаві до довгої та неприємної дискусії у справі рівновартости французької мови на ельмавській конференції. Подібних прикладів можна навести більше. Українське студентство вміло все гідно поставити себе на конференціях цієї організації та виявити себе продуктивним елементом, не зважаючи може на деякі непорозуміння, як

це було н. пр. в Карлівцях. Однак тут треба брати на увагу спеціальну структуру цієї організації, де не все можна ставити «кантом».

Карловецька конференція не задовольнила багатьох. Не могла на ній належно розвинутися й українська делегація. Становище українського студентства до Міжнародної Студенської Помочі може бути усталене й надалі аж коли надійдуть подрібніші інформації що до її переорганізованя.

При цім хотів би я ще згадати про конференції Відділів Міжнародних Зносин. Вони вже не існують. Остання була в Будапешті 1924, а взагалі було їх не більше трьох. Організовано їх кожного року за ініціативою Німців, які не мали ще тоді жадних організаційних зносин з «СІЕ» й тому шукали собі рекомпензати в цих міжнародних студенських зібраннях. Скликувано їх майже все тиждень перед конференціями «СІЕ». Перед вели тут Німці, Англіїці та неутральні. Приходили сюди також і Французи, Поляки, Чехословаки та інші, однак малося вражіння, що це була тільки «інспекція». Українська делегація брала участь тільки в останній конференції в Будапешті. Треба сказати, що будапештенська конференція нам багато допомогла до нашого успіху в Варшаві. Поминувши те щире приняття, яке зустрінула українська делегація в усіх учасників конференції та на сторінках будапештенської столичної преси, ціла конференція тільки гомоніла про українсько-польський спір. Вкінці Поляки муіли податися перед напором публічної опінії й нашу справу перебрала Англія, яка нам допомогла дістатися до Варшави.

Не знати, як поставляться Німці по своїм розриві з «СІЕ». Можливо, що знов оживуть конференції Відділів Міжнародних Зносин, які майже те саме передискутовують, що й на конференціях «СІЕ». На всякий випадок нам від них нема чого сепаруватися.

Нас чекає ще велика праця на міжнародньому форумі. Крім нашої академічної співпраці з чужинним студентством, на нас лежить ще й національна робота між чужинцями, студентами й нестудентами. Тому на українського студента на міжн. форумі не можна дивитися як на аматора. Ми маємо далеко більше завдань перед чужинцями чим пересічний європейський студент. Нашого старшого громадянства трудно побачити між чужинцями, тому нам треба промощувати собі дорогу також і в нестуденськім світі.

Нам треба й на далі вести ту вперту систематичну працю між чужинним студентством та громадянством, особливо на культурному полі та показати, що український студент уміє витримати у своїй продуктивній співпраці з чужинним студентством. Перед нами римський Конгрес 1927 р. і та ж сама вперта, мала, систематична робота, якою тільки й певно ми прокладемо собі дорогу в наших національних змаганнях.

Празька конференція СІЕ.

1921 — Прага, 1923 — Гага, 1924 — Варшава, 1925 — Копенгага (Ніборг). — Це етапи, через які перейшло українське студентство у співпраці з С.І.Е. На тому шляху Конгрес у Варшаві був переломовим моментом. На скільки до того часу ходило про здобуття позицій серед студентства цілого світу зброєю пропаганди, інформації чужинців про український нарід, Україну та українське студентство, — на стільки після Варшави, де делегація Центрального Союзу Українського Студентства видержала бій проти москалів («малоросів»), поляків, румунів та своїх земляків із «допсу», почалася доба конкретної праці нашого студентства на міжнародньому форумі. Конференція в Копенгазі була першою, на якій українці замість відбиватися від нападів виступали з рефератами, внесеннями та инш.

Друге п'ятиліття нашої участі в С.І.Е. розпочалося знова Прагою.

Щоб оцінити ролю та здобутки нашого Центрального Союзу на цій останній конференції, точніше за останній рік співпраці з чужинецьким студентством, необхідно зазнайомитись із перебігом самої конференції. Все ж із огляду на розміри допису обмежитися мусимо головню на тих моментах, в яких так чи инакше заангажовані були українці.

Українська делегація складалася з чотирьох осіб: В. Орелецький — Голова, д-р С. Нижанківський, П. Кожевників і М. Мухин.

Відкриття конференції відбулося 18 серпня в старій ратуші м. Праги під протекторатом Міністра освіти д-р Крамаржа у присутності представників инших міжнародніх організацій, Чесько-словацького уряду, високих шкіл та преси:

Заступлені були: Англія, Південна Африка, Бельгія, Болгарія, Канада, Данія, Шкоція, Естонія, Злучені Держави Північної Америки, Фінляндія, Франція, Мадярщина, Італія, Латинська Америка, Латвія, Голяндія, Польща, Білорусь (емігранти), Швеція, Чехословаччина, Швайцарія, Югославія, Румунія, Грузія (емігранти), Вірменія (емігранти), Росія (емігранти), Нова Зеландія, Люксембург, Індія та Україна (ЦЕСУС).

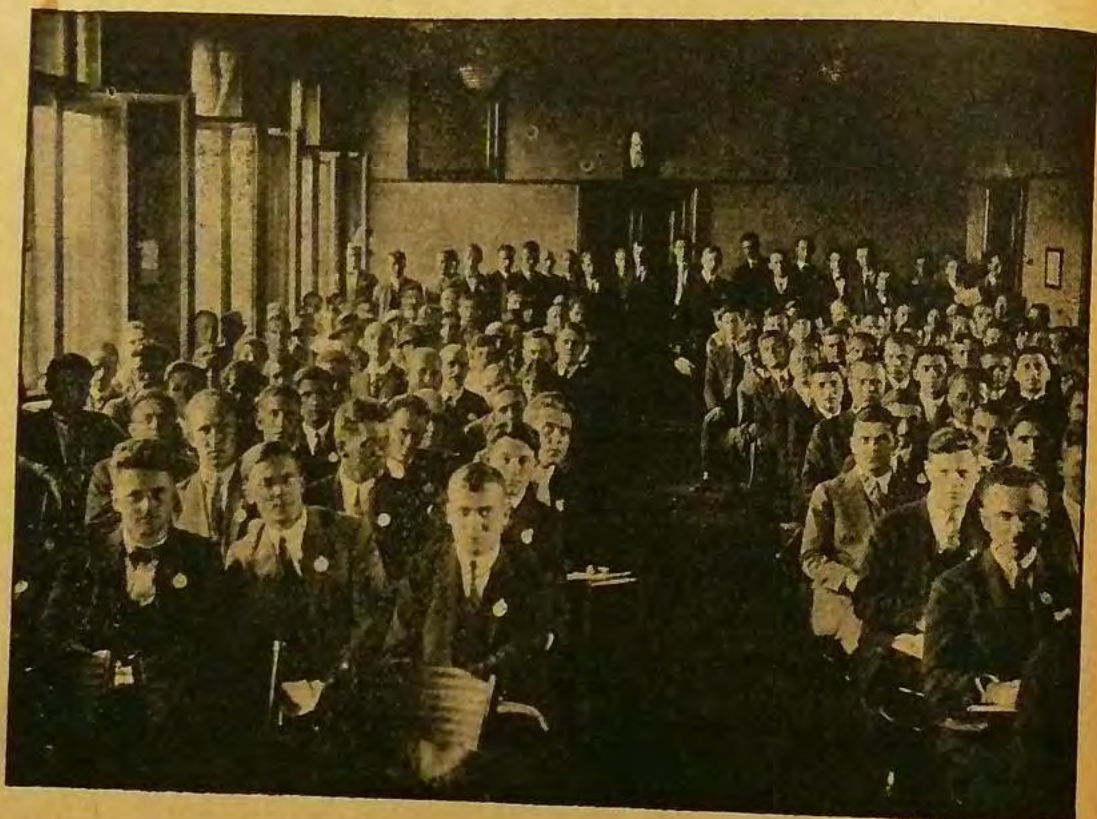
Перше пленарне засідання відбулося того ж дня в «Академічному Домі». Президент Конфедерації Балінській зложив звіт про працю Виконавчого Комітету за останній рік. З того звіту довідалися присутні, що одним з головних питань в житті С.І.Е. все ще залишається справа притягнення німецького студентства. Саме в місяці квітні ц. р. прийшло до розриву між Німеччиною й Конфедерацією. Причиною розриву було не визнання рівноправности німецької мови. Тому ця Конференція має дати відповідь на три питання: 1) скільки мов, 2) які мови, 3) загальна опінія.

Звіт Президента викликав широку дискусію, в якій з одного

боку мадари, а з другого боку французи осуджували чи одобрявали діяльність Комітету особливо у справі співпраці з німцями.

На першому ж засіданні утворено верифікаційну Комісію, до якої від української делегації ввійшов д-р Нижанківський. Верифікаційна Комісія на своєму засіданні перевірила мандати всіх делегатів і ствердила, що право голосу мають такі краї: Англія — 3, Південна Африка — 3, Бельгія — 3, Болгарія — 2, Данія — 2, Швеція — 3, Естонія — 3, Франція — 4, Мадярщина — 3, Італія — 3, Латвія — 3, Люксембург — 1, Польща — 3, Румунія — 2, Югославія — 2, Швеція — 2, Швейцарія — 3 та Чехія — 3.

Пленарне засідання Ради Конференції С.І.Е. у Празі

Вечером першого дня в помешканню Міністерства Освіти відбулося прийняття делегатів. Українців заступав Д-р Нижанківський.

19 серпня розпочалася праця в Комісіях. Українська делегація розподілила працю так: Комісія перша (загальна політика, питання мови, справи німецького студентства) — Д-р Нижанківський; Комісія друга (публікації, анкети та инш.) — В. Орельський; Комісія третя (подорожі, відзнака С.І.Е. та инш.) — П. Кожевників; Комісія пята (економічні справи, санаторії та инш.) — М. Мухин.

На другому пленарному засіданні давали звіти провідники різних установ С.І.Е. Директор Центрального Бюро бельгієць Боньє сконстатував велику байдужість багатьох централей у справі

полагодження різних обіжників, анкет та іншої кореспонденції. На зауваження української делегації, що це не відноситься до ЦЕСУС-а, Бонье ствердив велику пильність і уважність українського студентства у співпраці з Центральним Бюром.

Голова третьої Комісії Макадам у своєму звіті заявив, що Україна стоїть на першому місті під оглядом швидкого й акуратного полагодження всіх справ, які порушувала Комісія у своїх обіжниках (на це пленум зареагував сильними оплесками). Далі подав Макадам, що один український студент надіслав аж 68 різних проєктів відзнаки Конфедерації. А у друкованих звітах третьої Комісії, які розділено між усіма делегатами, зазначено, що 75 проєктів надійшло через Центральний Союз Українського Студентства.

На засіданні першої Комісії представники поодиноких делегацій склали звіти про загальне положення Централь і студентства у своїх країнах.

Від українців виступив Д-р Нижанківський. Він подав статистику студентства, яке з'організовано в ЦЕСУС-і, кількість абсолюентів високих шкіл, зазначив, що з політичних причин неможливо вести докладного підрахунку студентства у Східній Україні, а тільки на Західніх землях. Він згадав про труднощі, що робляться українським студентам на землях під Польщею й Румунією, про переслідування У. В. Ш. у Львові польською поліцією, про адміністративні утиски українського студентства. Він зазначив, що більшість абсолюентів шкіл на чужині мусять нелегально вертатися до Польщі, де приходиться перенести різні нужди, які спричинилися до витворення кадрів безробітного інтелігентного пролетаріату. Студенти емігранти мусять заробляти на прожиття, а тому студенські організації навязують звязки з ріжними чужинецькими та міжнародніми установами. Частина українського студентства змушена відправлятися на працю до Канади, до Південної Америки та ріжних колоній. В цілі налагодження цієї справи навязано зносини з Бюром Праці при Союзі Народів. Свій звіт закінчив він словами: «Панове, це, що я сказав, — не є жадна політика, — це правда і прошу цю правду прийняти такою, якою вона є».

На засіданні третьої Комісії зложив звіт про співпрацю в минулому році В. Орелецький. Він зазначив, що ЦЕСУС при теперішніх обставинах не може розвинути широкої акції подорожі та обмежився влаштуванням поїздок поодиноких студентів до Франції, Данії, Англії та Бельгії. ЦЕСУС видав досі 80 міжнародних студенських легітимацій, провадив листування у справі видання студентами емігрантами нансенових паспортів і з'організував участь українських студентів у конкурсі на відзнаку Конфедерації.

Після цього звіту Макадам звернув увагу Комісії на ті труднощі, серед яких приходиться працювати українцям та ствердив поновно велику активність української централі.

Вечером відбулася нарада голів делегації у справі німецької

мови. Українська делегація заявила, що необхідно ухвалити рівноправність трьох мов і додатково висловила побажання, щоби мовою протоколів була мова англійська.

20 серпня Комісії працювали далі. На засіданні першої Комісії обговорювано справу дальшої співпраці з «Міжнародною Студенською Поміччю».

В імені українців Д-р Нижанківський висловився за дальшу співпрацю в питаннях практичних.

Комісія третя розділилася на три підкомісії (подорожі американського студентства, публікація підручної книги для подорожуючих і вибір проєкту відзнаки). До третьої підкомісії запрошено українського представника.

На третьому пленарному засіданні розглядалася справа надання прав дійсного членства Голяндії. Вислід голосування не дав потрібних $\frac{3}{4}$ голосів, після чого голянські делегати залишили салю засідання.

Балінський в імені Виконавчого Комітету зложив демісію всіх членів крім Віце Президентів данця Греслера і шведа Берга, які згідно зі статутом залишаються до прийдешнього року.

На пропозицію французької делегації одногосно обрано Президентом Конфедерації на прийдешній рік Балінського, а першим Віце-Президентом Макадама. Дальшим Віце-Президентами обрано чеха Палєчека та француза де Рокка Серра. Вибори Генерального Секретаря викликали боротьбу двох протилежних блоків (англо-неутральний: Англія, Південна Африка, Данія, Шкоція, Естонія, Мадярщина, Латвія, Швеція та Швайцарія; романо-словянський: Бельгія, Болгарія, Франція, Італія, Люксембург, Польща, Румунія, Югославія та Чехія). Кандидували швайцарець Босгардт і італієць Ораці. Кількаразове голосування не давало висліду (9 проти 9). Тоді рішено обрати одноразово 2 х секретарів. Підрахунок голосів дав: Ораці 10, Босгардт 9, Д-р Бачев (Болгарія) 9, Гуляш (Мадярщина) 8. Таким чином тільки Ораці був обраний, яко Генеральний Секретар. До дальшого голосування після відмови Гуляша прийшли Босгардт — Бачев. Але тричі не досягнуто жадного висліду. Тому вибори перенесено до слідуючого засідання.

Вечером делегати від'їхали до Ічина та Градця-Крального. Із причин економічних тільки один український делегат (Д-р Нижанківський) прийняв участь у цій подорожі.

21 серпня українська делегація оглянула виставку Чесько-словацького Центрального Союзу. На виставці по-між ріжними експонатами було чимало фотографій із життя українського студентства в Ч.С.Р. та українські студенські публікації («Студенській Вісник», «Поступ» та инш.).

Того ж дня прибув заступник китайського студентства, яко обсерватор.

23 серпня відновилася праця Конференції у Празі. Перед обідом провадилися засідання Комісії.

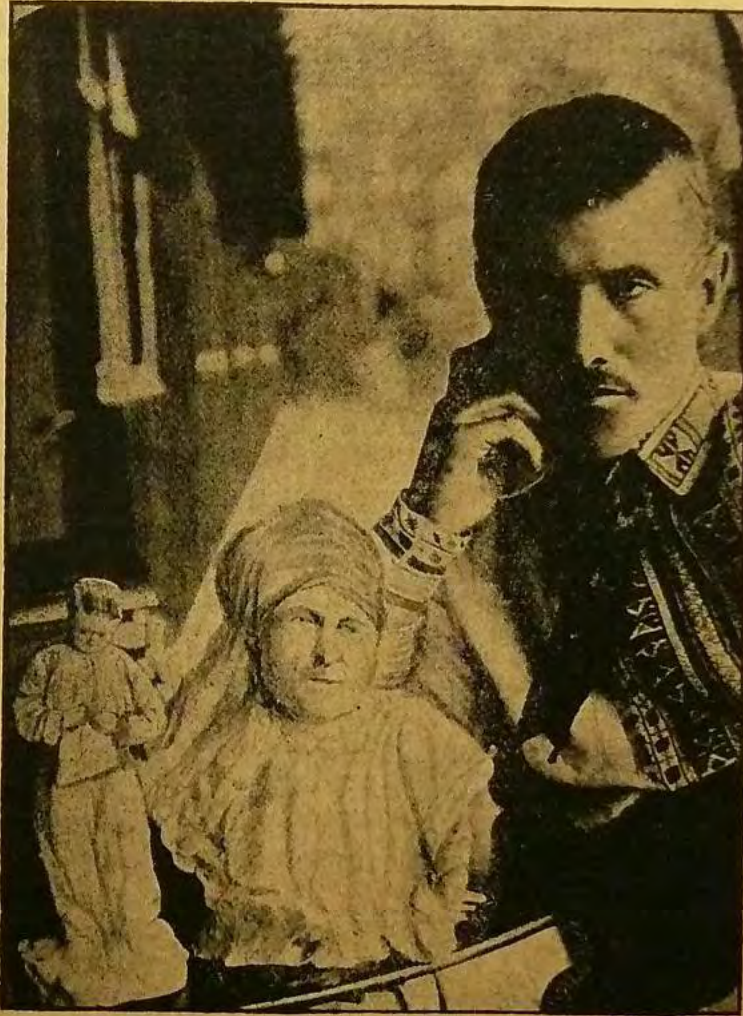
Українська делегація на доручення Управи Цесуса на

своєму засіданні ухвалила запросити всіх членів Виконавчого Комітету і представників деяких делегацій до Української Господарської Академії в Подєбрадах.

До складу делегації кооптовано студ. Батя, замість студ. Лоського, що не прибув.

Після обіду відбулося четверте пленарне засідання. Для оминення труднощів при виборах другого секретаря рішено

Федір Ємець, автор емблеми С.І.Е.

й Босгардта й Бачева вважати секретарями. — Першого на наступний рік, другого — на рік 27—28. Далі призначено серба Йованчовіча представником С.І.Е. на Балканах. При тому велику сенсацію викликала привітальна промова одного з болгарів. Директором Центрального Бюро поновно вибрано бельгійця Боньє, скарбником — шкота Мак Дональда, спортовим комісаром — француза Петіжана.

На пропозицію англо-неутрального блоку переглянено справу надання прав дійсного членства Голяндії. Одноголосно ухвалено, що Голяндія має предложити заяви інших груп голянського

студенства про те, що вони не протестують проти участі в С.І.Е. заступників від одної лишень корпорації. Наколи такі заяви не наспіють до першого грудня, Голяндія знова перейде в категорію вільних членів.

Далі з подякою прийнято запрошення румунського студентства відбутися слідує засідання Виконавчого Комітету в Букарешті.

Вечером відбулося прийняття делегатів в «Обецному Домі». На прийнятті були присутні чотири українських делегати.

24 серпня далі провадили працю Комісії. Комісія третя обговорювала справу нансенових паспортів для студентів — емігрантів. В. Орелецький поінформував про ті заходи, які робив ЦЕСУС перед Секретаріатом Союзу Народів. Ухвалено цю справу доручити Комісії.

О годині 2 після обіду засідала III підкомісія для вибору проєкту відзнаки Конфедерації. Підкомісія складалася з 5 членів: Голова — проф. Говкер (Англія), В. Орелецький (ЦЕСУС), Сасселя (Швайцарія), Д-р Селль (Мадярщина) і Так (Бельгія). Сконстатовано, що в конкурсі приймають участь: Польща, Чехія, ОРЕСО (Москалі), Данія, Шкоція, Англія, Південна Африка, Швайцарія, Італія та Україна (три студенти). Всього надіслано коло 250 проєктів. Після розгляду всіх проєктів підкомісія одноголосно прийняла проєкт Голови Спільки Студентів — Українців у Німеччині, Федора Ємця. Проєкт має форму трикутного щита. Нижня частина — виріз глобусу, верхня — золоті букви С.І.Е. на червоно-пурпуровому тлі.

На засіданні першої Комісії розпочато обговорення справи співпраці з німецьким студентством.

Вечером у Національному Театрі представлено на честь Конференції «Продану Невесту». На виставі були чотири українці.

25 серпня на засіданні першої Комісії провадилася дискусія в німецькій справі.

Д-р Нижанківський в довшій промові англійською мовою підніс конечну необхідність співпраці з німецьким студентством, домагався зміни статуту в тому напрямі, щоб замість державного заступництва було введено заступництво поодиноких народів та жадав рівноправности трьох мов.

Президія роздала всім делегаціям вислід анкети у справі мови. За одну французьку мову висловилися: Бельгія, Люксембург, Латвія та Італія; за французьку і англійську: Польща, Франція, Югославія, Чехословаччина, Румунія та ОРЕСО; за три мови: Данія, Мадярщина, Південна Африка, Англія, Шкоція, Швайцарія, Швеція, Голяндія, Нова Зеландія, Злучені Держави Північної Америки та Україна; за ті ж три мови й одну славянську — Болгарія; за всі — Естонія.

Вечером приймав делегатів Міністр Торговлі Перовтка. Прийняття відбулося в городі Вальдштайнського Паляцу. Під час прийняття українська делегація конферувала із членом Комі-

сії пропаганди швайцарцем Еггером у справі приступлення Білорусів до С.І.Е.

26 серпня на засіданні першої Комісії прийнято зміну § 14 статуту: «офіційною мовою Конфедерації є мова французька» (досі французька та англійська). Далі більшістю 9 проти 8 та 2 (Естонія, Латвія) що втрималися від голосування ухвалено, що дискусійними мовами можуть бути французька, англійська, німецька та одна славянська.

Комісія третя одногосно затвердила ухвалу підкомісії у справі вибору проєкту емблеми.

По обіді чехи скликали нараду славянських делегацій. Українців на ту нараду не запрошено. Вислідом наради після великої боротьби була ухвала, що на наступний рік дискусійною мовою має бути мова польська. Така ухвала перейшла лишень після того, як поляки пообіцяли не протестувати проти московської мови в майбутньому. Принципово поляки висловлювалися за рівноправність всіх славянських мов.

На п'ятому пленарному засіданні Комісія пропаганди запропонувала прийняти «Союз Студентів із Латинської Америки в Європі», яко «*membre associé*».

Потім запропонував Голова Комісії пропаганди Бонье прийняти «вільним членом» «Центральний Союз Білоруського Студенства». Перед голосуванням цей пропозиції білоруський делегат Єрмаченко з'ясував організаційну структуру централі й висловив бажання співпрацювати зі студентами чужих народів (ще до рішення Комісії пропаганди українська делегація зложила на руки Еггера меморандум, в якому домогалася прийняття білорусів на рівні з українцями, грузинами та москалями).

Постанову про прийняття білорусинів прийнято одногосно. Але на салі під час голосування не було югословянських, польських, болгарських і московських делегатів.

Балінський привітав новоприйнятого члена кількома словами. Він заявив між иншим: «Я, яко поляк, дуже добре розумію труднощі, серед яких приходиться жити і працювати білоруському студентству».

Після одногосного прийняття звіту скарбника Конфедерації Мак Дональда затверджено договір між С.І.Е. і «Центральним Союзом Студенства Злучених Держав Північної Америки» про співпрацю у практичних справах. Далі прийнято всі постанови першої Комісії. — В німецькій справі ухвалено подяку Виконавчому Комітетові за попередні заходи до притягнення німців та висловлено загальне побажання, щоб цю справу було вирішено як найшвидче.

Вечером відбулося прийняття делегатів у Міністра Закордонних Справ Д-ра Бенеша. Українців заступав Д-р Нижанківський.

27 серпня на засіданні Комісії ухвалено утворити перманентну Комісію для координування праці третьої, п'ятої й шостої (спортова) Комісій. Головою тої Комісії обрано Макадама.

Далі прийнято запрошення італійського студентства відбутися в майбутньому році черговий Конгрес Конфедерації в Римі. Також прийнято до відома запрошення мадярів та швайцарців на 1928—29 роки. Для встановлення тіснішого зв'язку між Конфедерацією і студентством Південної Африки призначено бура Марквардта заступником С.І.Е.

На засіданні п'ятої Комісії поляк Загоровські разом з італійцем Ораці поставив внесення вибрати москаля Дорофєєва членом-кореспондентом Комісії. Проти цього протестував український делегат Мухин, який заявив, що Дорофєєв не може бути компетентним у справах студентів-емігрантів різних народів.

Вечером урядили чехословацькі студенти в «Обецному Домі» банкет на честь делегатів. На банкеті були присутні всі українські делегати.

28 серпня відбулося останнє пленарне засідання. На тому засіданні робили звіти поодинокі Комісії.

Після прийняття звіту третьої Комісії забрав слово Д-р Нижанківський і висловив в імені українського студентства признання Макадамові та підніс велике вдоволення українців із того приводу, що одноголосно прийнято український проєкт відзнаки С.І.Е.

Перед голосуванням рішень п'ятої Комісії українська делегація інтерпелювала у справі вибору Дорофєєва. Голова Комісії Сасселя прийняв зауваження українців до відома й запросив всіх зацікавлених на засідання Комісії після пленуму.

Перед закриттям засідання українська делегація оголосила для відома запрошених, що від'їзд до Подєбрад відбудеться в неділю 29 серпня.

Після засідання українська делегація роздала всім учасникам коло 200 примірників виданої ЦЕСУС-ом брошури чужими мовами про Україну та українське студентство.

На засіданні п'ятої комісії делегації українська, білоруська і грузинська зложили заяви у справі вибору Дорофєєва. Комісія прийняла заяви до відому й ухвалила, що кожен Центральний Союз, у складі якого є студенти-емігранти, може безпосередньо зноситись із Комісією.

Після обіду на спортивній площі «Академічного Дому» чехословацькі студенти-спортівці урядили свято.

29 серпня перед обідом частина делегатів на чолі з Балінким від'їхала до Женеви. Друга частина відвідала Празький осінній ярмарок.

О годині тринадцятій 28 делегатів чужинців, які заступали молодь 13-ти різних націй, разом із українськими делегатами від'їхали до Подєбрад.

*

Признання нашому Центральному Союзові за активність і пильність, перемога українця в міжнародному конкурсі та прийняття білорусів — це ті активи, що здобули українці на останній Конференції С.І.Е.

Так далекойдучі успіхи яскраво вказують на те, що ми вже й тепер, не дивлячись на нещасливе політичне положення України, стали в певній

мірі активними чинниками на інтернаціональному студенському форумі. Осягнені результати також знаменують, що курс, який ми взяли правильний. Цей курс: точність і пильність у технічній праці, активна участь у всіх започаткованнях Конфедерації, послідовність у притягненні до Конфедерації студентства заприязнених із нами народів.

Йдучи по цій лінії, маємо перед собою конкретне завдання на наступний рік і на Конгрес у Римі: пунктуальність до дрібничок у технічній співпраці, підготовки кількох солідних рефератів, які б зацікавили загал Конфедерації та всіх потрібних звітів, підбір делегатів (притягнення принаймні одної делегатки, одного, що володіє італійською мовою та одного — двох гарних спортсменів), видання доброї брошури чужими мовами та оживлення центральних організацій грузинського, вірменського та литовського студентства.

Що потрібно для виконання цього? — Організаційне зміцнення ЦЕСУС-а та розподіл матеріального тягару на загал усього студентства (по змозі також старшого громадянства). Саме останній матеріальний пункт треба сильно підкреслити, бо тільки завдяки пильності студентства нашої Академії в Подєбрадах, могли ми вести міжнародню акцію протягом двох останніх років. Кожна праця вимагає коштів. Коли необхідні засоби дають усі, то й сума більша й тягар, який припадає на поодинокого, менший.

Якщо загал вважає за конечне дальше вести розпочату акцію, то за прикладом Подєбрадського студентства кожен мусить чинно спричинитися до ще більших усіма бажаних успіхів.

Др. Степан Нижанківський.

Річна Конференція Міжнародної Студенської Помічі.

(International Student Service, Weltstudentenwerk, Entr'Aide Universitaire в Карлівцях, С.Х.С., 25.-VII.—1.-VIII. 1926.)

Міжнародна Студенська Поміч є одною з ділянок праці Світового Християнського Студенського Союзу (World Student Christian Federation і була до 1924 діяльною під назвою Європейська Студенська Поміч (European Student Relief) в несенні матеріальної помічі студентам країв, що найбільш потерпіли від війни, між тим і українцям на еміграції. Підсумки роботи виконувано досі на річних конференціях в Турнові — Ч.С.Р., Ельмау — Нім., Парад — Угорщина, Жекс — Франція і Карлівці в С.Х.С. Виконавчий Комітет цієї організації знаходиться в Женеві, а управителем його є п. Гофман. В поодиноких краях, де М.С.П. є чинна, має свої бюро. Метою М.С.П. є несення матеріальної підмоги і плекання дружних зносин між студентством різних народів та розв'язування міжнародніх студенських питань. Свою роботу опірає вона на засаді народности (не державности як пр. Міжнародній Студенський Союз. Confédération Internationale des Etudiants) через те є це одинока міжнародня організація, де Українці є формально рівноправними з іншими народами.

Заступлених було 26 народів а саме: Україна — 3 делегати, Півден. Африка — 4, Сполучені Держ. Америки — 74, Австралія — 7, Австрія — 3, Англія — 22, Канада — 2, Франція — 11, Голандія — 1, Малярщина — 10, Німеччина — 15, Індія — 7, Ірландія — 4, Естонія — 2, Світовий Союз Жидівського Студентства, — 5, Корея — 1, Мексика — 1, Нова Зеландія — 4, Норвегія — 1, Польща — 4, Румунія — 3, Росія — 12, Іспанія — 1, Швейцарія — 11, Туреччина — 3, Південна Славія — 18.

Конференцію відкрив в неділю 25.VII 1926 ректор білогородського університету Павло Попович в патріяршій палаті в Карлівцях. Пленарними нарадами проводив п. Гофман. Відразу установлено слідуєчі комісії: 1) Комісія для Студенської Самопомічі, кооператив і т. д. під проводом Д-ра Тільмонса (Німець), 2) Комісія для обговорення питань зв'язаних з переїздом і побутом студентів в чужих універс. центрах, під проводом М. М. Льоба з Франції, 3) Комісія для відношення між Сходом і Заходом, предсідав І. Труш

з Нової Зеландії і М. Мегти з Індії, 4) Комісія для Студентів Емігрантів під пров. Д. Ливріс — Америка, 5) Комісія для будучини Міжнародн. Студ. Помочі.

Під час конференції було виголошено слідуючі реферати: дир. Гофман — про Минувшину, сучасність і будучину Між. Студ. Помочі, як підготовку до праць 5-ої комісії, 2) Др. Коце (Чех) про Міжнародне Бюро Праці у відношенню до студентства, 3) Др. Р. Шайнер — управитель Самопомочі німецького студентства — про Основи самопомочі, 4) Відчит Др. Кочніга — Австрія про дотеперішню і майбутню долю Vox Studentium, органу М.С.П., 5) Проф. Сорбони — Рока про Завдання французького студентства супроти чужинців.

В склад Української делегації ввійшли: студ. мед. Роман Могилянський студ. агрм. Гриць Калюжний і я. Із за браку грошей т. Калюжний був змушений, однак, відіхати по двох днях, а тов. Могилянський на п'ятий день конференції.

Учасники Конференції Міжн. Студ. Помочі в Карлівцах.

Я брав участь в комісії 1-ій (Самопоміч), 5-ій (Майбутнє М.С.П.), а тов. Могилянський в 4-ій (Студенти-емігранти). Коли пізніше він відіхав заступав його я.

В 1-ій комісії зложив я звіт про господарське положення укр. студентства на Західніх Землях України і Еміграції; про розвиток наших студентських установ (Відень, Прага, Подєбради, Львів). При цім я вказав на польську господарську політику, як причину зубожіння українського студентства та через те слабого розвитку кооператив, на поділ нашої студ. еміграції на Східно- і Західно Українську, далше поступаючу ліквідацію цієї останньої через закінчення студій і здебільше поворот до Краю та на відмінний поворот. (Заключення з цього подано в 4-ій комісії для емігрантів).

ЗВІТИ II. КОМІСІЇ.

II Комісія, по заслуханню звітів поодиноких народів і по ознайомленню з ріжними способами приймаання чужих студентів в даній країні, доручає М.С.Помочі співпрацю з іншими подібними організаціями і постаратися о розповсюдження і уживання сих способів в братерськім дусі міжнародньої

студ. спільноти, а то в кожному університетському осередку всіх країн світа в матеріальній, науковій і моральній ділянці. Для виконання цієї програми пропонується:

А. Приїзд студентів до чужих країн.

Прибувши в чужий університетський осередок студент повинен знайти:

1. Устні і письмненні вказівки про все, що йому потрібно знати (поміщення, курси, лікарська поміч і т. д.),
2. Одержання дешевого і здорового помешкання,
3. Лікарська опіка,
4. Зіставлення списків чужих студентів після народности і факультету, та студенських стоваришень при університеті.

В. Побут в час шкільного року.

1. Рівні права і обовязки супроти високих шкіл, студентства, його установ як і для туземців (вписове, залізничні знижки, харчівні, знижки в крамницях в музеях и театрах),
2. Періодичні сходи з туземними професорами і студентами а також з собама з різних суспільних груп країни (чай, вечірки, кружки, зносини з родинами і т. д.),
3. Книгозбірні і читальні з часописями країн заступлених при високій школі,
4. Зносини чужинців між собою і з туземцями,
5. Плекання туземної мови,
6. Подорожі, зїзди та виміна студентів по країнам.

В. Побут підчас вакацій.

1. Вакаційні курси мови і культури гостячої країни,
2. Заосмотрювання студентів в платну працю.

Г. Загальні постанови.

1. Виміна звідомлень і виглядів на різні полекші в чужих університетських центрах,
2. Поширювання таких відомостей у . . . . .
3. Зготовлення річників з відомостями і статистикою поодиноких високих шкіл,
4. Здійснювання думки про університетську дільницю, зглядно будвання студенських притулків для чужинців.

Звіт III. Комісії (Схід-Захід).

З огляду на великі труднощі дістати точні відомости для цієї роботи, рішила комісія не предклатати конкретних внесень на пленарне засідання, а висловити лише слїдуючі побажання:

1. Зложити тимчасову комісію для подрїбного дослїду питань з поодиноких звітів і для подання опінії на слїдуючій конференції,
2. Щоби на слїдуючих конференціях означувано ясно наперед завдання комісії, а делегати зі Сходу, щоб приготували матеріал для розправи та щоб їх більше бувало на конференціях,
3. Призначити окреме число засідань питанням відношень між Сходом і Заходом з поданням, що найбільше фактів і поглядів на них. О них повинні постаратися в першу чергу східні студенти та обговорити їх зі своєї точки погляду на що поможливости треба відступити більше місця в . . . . .

Звіт IV. Комісії (Емігранти).

Комісія для студентів емігрантів ствердила однозгідність своїх думок із загальними напрямними відносних постанов прийнятих на конференції в Жексі. Оцей звіт вказує головню зміни з останнього року в порівнянню сучасної практики з засадами і способами одобреними в Жексі.

I. Зміни в положенню студентів емігрантів.

Гурти студентів емігрантів на європейських високих школах ріжняються від таких з перед двох чи трьох літ, в тому що пересічний вік нинішнього студента емігранта є нижчий. Як відно зі статистичної таблиці більшість нових студентів це абсолюенти середніх шкіл за границями С.С.С.Р. Попередні

студенти були здебільше учасниками воєнних подій, яким, що нинішній студ.-емігрант походить вже більше на студента в інших країв. Як було вказано в Жекським звіті студенти ветерани були вислідом підбору викликаного обставинами. За правильних моральних обставин цей підбір бувби заміщений певною організованою формою для помочі тільки найздібнішим.

II. Засади і способи в несенню помочі.

По думці жекських постанов повинні емігранти користати з помочі на такійже підставі як і інші. Повинна вона відбуватися у формі позичок, головню для самопомічних установ, за винятком надзвичайних випадків; вписове також, як позичка.

Перша поміч — як до тепер, яко лікарська поміч, санаторії і т. д. Предложення Мадярського Центрального Союзу ручити за позички на вписи для емігрантів в Мадярщині заслугоє особливої уваги.

III. Ціли студентів емігрантів.

З відповіді на питання піднесені в комісії було ясно, що головним завданням емігрантів є приготування до будучої фахової праці дома. Практично ніхто з них не розуміє тої праці дома инакше, як на культурному полі.

IV. Абсольвенти.

Емігранти-абсольвенти — це окреме питання. Вони без правної опіки тяжко знаходять приміщення як і можливість переходу з місця на місце. Заняття у свому фаху не значить лише хліб в руках, але також дальше приготування до відбудови своєї батьківщини.

З українських абсольвентів коло 70% повернуло до краю на землі під Польщею і Румунією; скількість абсольвентів, що повернулись на Радянську Україну є незначна.

В деяких краях, де абсольвентів мало, можуть вони найти заняття після свого фаху. В інших краях, як Чс. Р., робочий торг є так переповнений, що виходить з уваги. Не є вказаним робити конкуренцію домашнім абсольвентам, з другої сторони можна поповнювати ті середовища де є брак фаховців. То вказує на потребу слідуєчих форм помочі:

а) Перевіз абсольвентів до країн де вони можуть знайти заняття. Для фахової праці мається примінення ще в таких краях: французькі, бельгійські і голандські осади, Півд. Америка, для де-яких покликань і обмеженої скільности британські домінії. Для рукодільної праці найвигіднішою є Канада, Спол. Держави Америки, Нова Зеландія, Австралія і Франція. Щоби емігранти туди попали потребують слідуєчої помочі:

1) Переговори з промисловими або купецькими організаціями, як також і з урядом.

2. Поміч в одержуванню віз.

3. Фінансування переїзду відбувалося до тепер у формі позички і радше для груп чим одиниць. Цей спосіб поручається і на будуче.

а) Заходи для одержання знижки на візи і переїзд для абсольвентів, що найменше на рівних правах з туземцями,

б) Крім давання їм приміщення є бажана підмога для самопомічних підприємств. Такі вже започатковані підприємства крім явної їх корисности не мають досить середників для фінансування усіх потрібних самопомічних ділянок. Такі підприємства вже помагають своїм членам і правно і в стараннях о місця, дешевші помешкання і грошево в час шукання праці. Вони позакладали такі торговельні підприємства, як виміна товарів, перевіз пакунків, огородництво, косметерії, переплетні, кравецькі майстерні і ремісничі та язи-

кові школи. Для поширення самопомічної акції потрібна поміч від М.С.П. і инша. Вона повинна даватися як позика з порукою радше організації чим одиниць. Тим може бути часто при помочі фондів взаємної помочі потворених самим студентством.

Крім самопомочі і підпертям з боку М.С.П., може тому прислужитися і домашнє студентство:

1. Виміною інформацій о умовах праці,

2. Заходами у домашніх урядів для вистарання віз і инших дозволів на полекші,

3. Виміною і поміччю при купні студенських виробів.

Більшість студентів є організована для взаємної помочі, що улекшує їх фінансову підтримку.

В ІV комісії був з початку тов. Могильницький. В бігу нарад він відіхав наша делегація мала для обговорення в цій комісії слідуєчі точки:

1. Зносини М.С.П. з організаціями, а не з поодинокими особами,

2. Закладати курси чужих мов для емігрантів головно нім. фран. та англійської,

3. Закладати курси самопомічного діловодства,

4. Відділення зносин з Українцями, Білорусинами, Грузинами, Вірменами і Азербейджанами і їм оказуваної помочі Москалів та домагання, щоб М.С.П. тримала для того урядовців з тихже народностей,

5. Уділювання кредитів Українським Кооперативам,

6. Старання о заосмотрення емігрантів в Нанзенівські пашпорти,

7. Приміщення українських абсольтентів, в тій ціли увійти в зносини в Бюром Праці в Подебрадах.

Ці точки не були предложені, бо по відізді тов. Могильницького не було можливо брати участі в цій комісії. Через те я ограничився на домагання, щоб веі добродійства, яких домагалися Москалі відносилися і до Українців.

V. Комісія (Майбутнє М.С.П.)

З огляду на редукцію своєї допомогової діяльності через припинення її в С.Р.-С.Р. і поворот Європи до нормальних господарських відносин, утратила М.С.П. первісний сенс свого існування. Тому, що її допомогова акція уможлиблювала до певної міри ближчі зносини між студентами різних народів не тільки на господарськїм тлі, було рішено продовжувати її діяльність для плекання міжнародних взаємин, зближування і порозуміння між студентством поодиноких народів.

У звязку з тим є до тепер невирішена нова організаційна система М.С.П. і відношення її до Світового Християнського Студ. Союзу.

V. Комісія занималася з проєктами будучої організації М.С.П.:

Перший проєкт окремої комісії С.Х.С. Союзу, пропонував звинення дотеперішної автономії М.С.П. та втілення її назад до Христ. Союзу,

Другий проєкт самого Комітету М.С.П. пропонував продовження діяльності на дотеперішних основах, т. зн. задержання автономії, але також збереження впливу Христ. Союзу.

Третій проєкт домагався повної самостійности М.С.П. та виключення з нього всякої релігійної закраски. Його постановили Французи тому, що жадна клерикальна організація не може, мовляв, числити на участь французького студентства. Також веі нехристиянські народи Індійці, Китайці, Кореанці, Турки і Жиди підпирали цей проєкт зі зрозумілих причин. В дискусіях над тими проєктами не поминали азійські народи нагоди висказувати в ярких словах своє невдоволення до пануючої на їхніх землях білої раси. Тому що перший проєкт виключав вповні можливість співпраці зі східними народами, а у випадку прийяття 3-того проєкту грозили Американці і Англійці припиненням дальшої допомогової акції та відібранням М.С.П. адміністративного апарату, прийято 2-ий проєкт, як компромісовий, або залишено дотеперішний стан.

Другий проєкт звучить: М.С.П. С.Х.С. Союзу відповідає за виконання дорученої їй програми на користь усього студентства, без огляду на расу народність і віру, як виразу академічної товариськости на чисто гуманітарнім підкладі. Вона не має членів. Управління є в руках управителя і особливого виконавчого комітету, яких призначає С.Х.С. Союз що два роки.

Річний розчисл затверджується кождорічно Союзом. Фінансова відповідальність за підприємства лежить на управителю і Комітеті, який є прямо відповідальним в грошевих справах перед Союзом. Якще повстануть нові питання або потреби або будуть бажані особливі порозуміння з иншими організаціями, мається вперед предложити їх до вирішення Союзом.

Це вирішення є тимчасове; це кождий відчував М.С.П. йде на Схід, та стрічається все більше з опором азійських народів задля своєї християнської клерикальности. Те саме питання повстане нарік знову. М.С. Поміч хоче

розрішити противенства між Сходом і Заходом та тимчасом їх збільшує переспектованням домагань Сходу. Дальше трактування студ. представництв як гостей, які з чемности для госпадара повинні оминати усі для нього неприємні питання, нехтування організаційного принципу в зносинах зі студентами, це все заставляло багато делегацій співчувати III пропозиції відлучення. З хвилиною, як М.С. Поміч йде на Схід стають перед нею нові завдання, головне паде на виконавчі органи обов'язок виказати далеко більше зрозуміння для справ європейського і азійського Сходу, чим це було до тепер. *Це погляд української делегації на основи дальшої діяльності М.С.П. Передумовою дальшої співпраці укр. студентства є, що вона буде фактично і формально відставлена з прочими, та що раз скінчиться змішування нас з москалями; це відноситься також до білорусинів, грузинів, вірмен, Аїзербеджану, якщо вони схочуть з М.С.П. працювати.* Тут наведені думки я висказав в дебаті в V комісії та зі згаданих причин голосував за II проєктом, по думці вислову французької делегації nous avons changé notre decision, mais pas opinion яка голосувала також за другим проєктом. Остаточне рішення судьби належить до з'їзду С.Х.С. Союзу у вересні в Ніборґу в Данії і сподіємося що буде прийнятий проєкт Карловецький.

Справа т. зв. трудового студентства (worker-student, Werkstudent, étudiant-travailleur) була, як сказано предметом окремого реферату, опісля пленарної дискусії. Загалом це справа дуже цікава, але і заплутана. Коротко, ходить о це, чи добре, щоби студент займався підчас своїх студій фізичною працею? Погляди поділені, саме питання обговорюється зараз на сторінках «Vox Studentium» дуже живо, та про це окремо з огляду на поважність справи. Як всюди, так і тут мала укр. делегація проти себе русофільські настрої викон. комітету М.С.П., які зразуж викликали непорозуміння. Що такі настрої серед комітету є, це не дивно, бо в ній вже давно працюють де кілька москалів урядовців, між тим коли від нас ніхто. Самаж московська делегація складалась з 11 членів з проф. Федоровим (бувш. членом уряду Львова).

Будинок нарад був замасний прапорами учасників зверху і в середині крім українського прапору. Прапори споряджав сам Комітет. На мій запит чому нема українського прапору, відповів п. Гофман, що не стало полотна; я вказав на румунських кілька прапорів (з огляду на синю і жовту фарби), то мовляв самі Румуни постаралися і ми могли також це зробити.

По святочнім відкриттю конференції були голови делегацій прошені на прийяття до патріярха згл. його заступаючого єпископа. Укр. делегація була полишена. На мій запит відповів п. Гофман, що не було місця, на що я звернув його увагу, що це не могло бути причиною, бо місце понад 20 було вільних, та що в обох випадках уважаю його вияснення за недостаточні.

Проти деяких картин укр. виставки підняли замітки москалі, поляки і румуни та домагалися їх усунення з виставки. Це були фотографії з тайних У.В.Ш. у Львові, яким поляки закидали неправдивість (мовляв ніколи польська поліція не носила таких одностроїв) та грозили піднесенням тої справи на пленум, що булоб дало добру нагоду до дебати на цю тему; одначе цього не зробили. Румуни протестували проти етнографічних границь на мапах унагляднюючи організаційну схему ЦЕСУС-а та розміщення У.В.Ш. на еміґрації, Західніх Землях і на Радянській Україні, хоча були виказані і сучасні державні границі. Перший раз я відмовився взагалі на ті теми переговорювати. Поляки признали, що це все правда з тайними У.В.Ш., але що це не польська поліція. Дир. Гофман на якого усі три сусіди вчинили натиск звернувся до мене з домаганням зняти дотичні образи і мапи, наперед особисто, а потім урядово, та мимо моїх вияснень, що ці предмети відповідають правді, що ніяк не зречемося нагоди боронити своїх прав на міжнародньому полі, він на своїм обстоював. Я заявив, що знімаю цілу виставку на знак протесту, що було зараз зроблено, зложив на пленумі слідуячу заяву:

«На домагання польської і румунської делегацій візав п. Гофман укр. делегацію усунути деякі образи зі своєї вистави. Українська делегація констатує, що відносні образи відносяться до студенського життя та відповідають дійсности, узнала проте жадання п. Гоффмана неоправданим та була змушена на знак протесту зліквідувати цілу виставку. Укр. делегація гадає, що таке поступовання викон. комітету дотикає тяжко не тільки її народні почуття,

але і стремління лежачі в основі діяльності М. С. Помочі та не сприяє získанню студентів поодиноких країв для цього діла». О справі з прапором і прийняттям у єпископа були делегати інформовані приватно. Впрочім моя участь на дальших нарадах не дізнала жадних перешкод, а навпаки приємно мені ствердити, що дальше відношення Викон. Комітету до мене було без замітів.

27.-VII, відвідала конференція Білгород, окремим потягом, де була гостем університету. При сій нагоді укр. делегація зложила під пам'ятник Юрія Якіша вінець зі синьожовтими стрічками та написом по сербськи: «приятелєві Ю. Якішину — укр. делегація на конференції М. С. Помочі». При тім був присутній голова південнославянської делегації.

За особисту і фінансову поміч складаю тут особисту подяку представникові нашої білгородської «Просвіти» п. дир. Будзові і п. Маріянові Тумирові.

Студенти-чужинці в гостях у студентів Української Господарської Академії в Подебрадах.

Коли триматися засади, що кожен ювілей святочно обходиться, то перебування заступників студентства 13-ти народів у Подебрадах, яко гостей нашого студентства, можемо вважати святом п'ятої річниці міжнародньої акції Центрального Союзу Українського Студентства.

Група учасників Празького З'їзду СІЕ в Подебрадах. Сидять (з лівого боку, з 4-го місця починаючи) Н. Graesler (Данія), віце-пр. СІЕ; Ivison S. Macadam (Англія), 1-ий віце-пр. СІЕ; Проф. І. Шовгенів; V. Paleček (Чехослов.), віце-пр. СІЕ; Т. Р. Mac Donald (Шотландія), скарбник СІЕ; п-ні Ярмаченко (Білор.), Dalrymple (Англія), секретар III ком.; miss Collins 1 і 2. Стоять — 1-ий ряд, 4-й зліва — Turčín (Чсл.), Elsa Kaer (Естон.), Erik Bjelfvenstam (Швеція), G. Egger (Швайц.), Hornez (Фр.), Bedford (Англія), Ярмаченко (Білор.), P. Forest (Фр.), Орелєцький (Цесус), Ernst (Фр.). 2-ий ряд зліва: Кожевнік (Цесус); Metzner, предст. нім. преси; Бать (Подебр.), Нижанківський і Волохів (Цесус), Giwendant (Аргентина), Valenta та Wiesner (Чсл.), D. Marquard (Півд. Африка). 3-ий ряд зл. Dr. Ernstberg (нім. преса), Бонітько (Под.), Vamborough, (предст. Middle Europeau Observer); prof. Kratochvil (Под. самоупр.), інж. Єремів. 4-й ряд зліва: Мухин (Цесус), Богацький, Dom Correia (Португ.), Лавський (Білор.); 5 і 7 зл. предст. чеського студ-ва в Подебр., 6 — Бордунник (УАГ — Прага).

День 29. серпня називаємо святом не тому тільки, що гостей урочисто приймалося, частувалося співами, музикою й гарними стравами та виголювалося багато промов, — цей день має право лишитися в історії нашої молоді з огляду на його внутрішній зміст.

Хіба можна уявити собі подібну велику міжнародню демонстрацію

пританання й зацікавлення українським студентством перед кількома роками? — Ні! — Без тої праці, яку українське студентство, власне ЦЕСУС, вело серед чужинців протягом п'яти років немислима візита представників молоді із 3-х континентів у студентів Української Високої Школи. Для здійснення цього була необхідна та муравлина праця, що роками провадили вибрані одиниці.

І пррємно, що честь приймати гостей припала на долю студентства Подєбрадської Академії. Власне студентство нашої Академії, точніше Українська Академічна Громада, має повне право на таку честь. Це було найкращою подякою тій організації, яка несе матеріальний тягар праці нашої централі. В самій підготовці та проведенню памятного дня подєбрадська Громада виказала максимум доброї волі і жертовности.

Нехай перебіг дня скаже за себе. —

О годині 1-ій від Денисового двірця відіхали до Подєбрад 28 чужинців та 6 укрїнців. Серед тих, що відіхали: перший Віце-Президент Конфедерації Макадам, Віце-Президенти данець Греслер (він же заступник данського студентства) і чех Палбчек, скарбник Конфедерації Мак Дональд (заступник шкотського студентства), заступники французького студентства Форест (Голова Центр. Союзу), Ернст і Горнец, заступники чеськословацького студентства інж. Віснер, проф. Турчин і Валента (крім того дві студентки), заступник англійського студентства Доїльремплъ (з ним дві студентки й один студент), заступник шведського студентства Бельфвенстам, президент Відділу Міжнародних зносин естонського студентства Д-р Кер, швайцарського студентства Еїґер (голова Центрального Союзу), заступник португальського студентства Діас Коррейя, заступник білоруського студентства Ермаченко (з ним одна студентка й один студент), заступник «Союзу Студентів з Латинської Америки в Європі», аргентинець Джівандант, заступник студентства Південної Африки Бур Марквардт, заступник німецького студентства у Празі Мацкер, представники англійської та німецької преси.

Коло години 3-ої потяг прибув до Подєбрад. Для зустрічі гостей на двірці зібралося коло 200 студентів Академії на чолі з Головою Громади Радзівєвським. Він привітав присутніх і передав Макадамові букет квітів. Крім того привітав чужинців представник чехословацького студентства в Подєбрадах.

Від пів до четвертої до 5-ої години в помешканні кооперативи «Україна» відбувся спільний обід. В обіді прийняло участь 62 особи. Під час обіду промовляли: п. Ректор Академії, проф. Шовгенів (мовою українською), управитель подєбрад. лазень Новачек (чеською), представник м. Подєбради Кратохвіль (чеською), Президент ЦЕСУС-а Орелецький (англійською і французькою), перший Віцепрезидент Конфедерації Макадам (англійською), Д-р Нижанківський (англійською), Віце-Президент Конфедерації Палбчек (англійською), Голова Академічної Громади Радзівєвський (українською), білоруський делегат Ермаченко (білоруською), Бать (французькою), заступник шведського студентства Бельфвенстам (шведською), Кожевників (данською), Віце-Президент Конфедерації Греслер (данською й англійською), президент французької студентської централі Форест (французькою), заступник шкотського студентства Мак Дональд (англійською) та господар «України» Статників (українською*).

Після обіду гості двома окремими групами оглядали різні кабінети Академії.

Вечером на честь гостей у «Заложні» відбувся концерт-баль. В концерті приймали участь: хор під орудою проф. Шуровської, тенор Левицький, баритон Самойлович, бас Птиця, бандурист Теліґа та національний балет.

Частина гостей відіхала до Праги по 8-йгодині. Ті, що залишилися, приймали участь у спільній вечері. Під час вечері виголошено низку промов (Мак Дональд, Марквардт, Форест, Еїґер, Джівандант, В. Орелецький, Д-р. Нижанківський та представник англійської преси).

Пізно вечером відіхала друга частина гостей, а 10 осіб залишилося до понеділка.

*) Редакція «Ст. В.» має видати окремим виданням промови чужинців.

Всім гостям роздано різні публікації про Україну чужими мовами, фотографії й листівки. Макадамові піднесено в імені українських студентів у Німеччині монографію про Архипенка.

Не будьмо великими оптимістами й не захоплюймося зовнішніми ефектами. Все ж беручи навіть сухо формально, цей маркантний день акції нашого студентства серед чужинців має далекойдуче значіння.

Ми зміцнили наші формальні звязки із провідниками Конфедерації і представниками різних Центральних Союзів персональним зазнайомленням. У певній мірі досягнуто те, що державні народи здобувають під час міжнародних з'їздів на власній території.

Хоч Київ — Львів часово закрили свої ворота для гостей українського студентства, все ж спромоглися ми показати світові, що наше студентство не є чимось абстрактним викликаючим тільки непорозуміння між заступниками поодиноких народів на Конференціях. На власні очі побачили провідники чужинецької молоді, як живе і працює український студент на еміграції, почули, що його цікавить та до чого він прагне.

Ось у цьому вага і значіння перебування студентів-чужинців у Подєбрадах.

П. К.

Володимир Мартинець

Критичні уваги до «Листів до братів хліборобів» В. Липинського.

(Продовження).

Приступім до другого складника гетьманської концепції: *віддання керми національної влади в руки «останків помосковченого і спольщеного» дворянства*. Справа ця вимагає де що ширшого розгляду. Революція в 1917 р. в б. Росії, попереджена селянськими розрухами на Полтавщині й Харківщині в р. 1902, була докінченням перевороту з р. 1861, коли визволення селян від кріпацтва було сполучене з відібранням їм понад 20% землі, якою користувалися за панщини, як рівнож із обовязком заплатити до 49 літ викупу по 27 руб. з десятини. Аналогічне становище було в середній Європі до р. 1848., де залишився по знесенню кріпацтва в добах абсолютизму обовязок платити панові податок і повинність працювати на його землі. І подібно, як у Середній Європі революція в р. 1848. остаточно усунула панщину, знищила рештки феодалізму й положила підвалини для нового буржуазного ладу, так само й революція на Сході Європи в р. 1917. ідучи в економічній ділянці навіть де-що далше, бо конфіскуючи всі панські землі, добила рештки оставшого б. Росії *феодалізму* й започаткувала *буржуазно-капіталістичний устрій*. Ще констатують сьогодні й теоретики соціалізму Отто Бавер і інші й це правдиво предсказав *Лєнін* ще в р. 1907., пишучи: «Ідея рівності закона і прогресивна у дрібного буржуа-селянина, оскільки вона висловлює стремління 10-ти мільонів, сидячих на 7-десятинам наділі і зруйнованих поміщиками селян, до розділу панщизняних лятифундій по 2300 десятин. А в даний історичний момент ідея ця дійсно виражає таке стремління, вона прає до послідовної буржуазної революції, помилково окутуючи це неясною, квазі-соціалістичною фразеологією... Реальний зміст того перевороту, котрий здається народникові «соціалізацією», буде складатися з найбільш послідовного очищення дороги для капіталізму, дороги остаточного знищення кріпацтва».

Які отже наслідки східно-європейської революції?

1) Такі, що, не дивлячися на підчеркуваний Липинським «спільний економічний інтерес супроти інших консумуючих хліб класів, спільну традицію праці на власній землі та спільну ідеологію і спільну культуру в неї впливаючи» (ч. II, стр. 11) між селянином а поміщиком-дворянином, селянство остаточно знищило економічно, а тим самим *політично* дотепе-

